

Mecâlisü'n- Nefâyi'ste Şairler Arasındaki Latife ve Nükteler

VAHİT TÜRK

Türkçenin sekizinci yüzyıldan itibaren kesintisiz olarak yazı dilleriyle izlenebildiği malumdur. Orhun metinlerinden başlayarak, bilhassa Türkiye Türkolojisi, Türkçenin binlerce metnini yayınlamış ve bunları özellikle dil, edebiyat ve tarih açısından değerlendirmiştir. Metinler üzerinde yapılan değerlendirmeler, daha çok teknik düzeyde kalmış, bu eserlerin yazıldıkları zamanlara dair verdikleri bilgiler, toplum ve insan hayatını anlamak bakımından çok fazla dikkate alınmamış ve sanki geçmiş hayat üzerinde yeterince durulmamıştır. Hâlbuki sosyal bilimler alanındaki bütün araştırmalar esasen insan eksenli yapılıdır. İnsanı tanımak ve anlamak için de onun ürettiklerini çeşitli cepheleriyle iyi tahlil ve tetkik etmek gerekir. Hayatla ilişkilendirilerek yapılan çalışmaların sonuçları hem daha değerli, hem de daha kalıcı olur.

Şuara tezkireleri Türk kültür tarihi açısından değerlendirilmeyi ve incelenmeyi hak eden önemli kaynaklarımızdır. Çünkü bu eserler, yazıldıkları dönemin ve bir müddet de öncesinin kültür adamları ve sanat hayatı hakkında doğrudan bilgi verirler. Bu kaynaklarda geçmişte yaşamış, eseri bugüne ulaşmış ya da ulaşamamış pek çok şair ve edibin karakter özelliklerine ve şahsi ilişkilerine dair de bilgilere ulaşmak mümkündür.

Bu yazıda, Türk edebiyatının ilk şuara tezkiresi olan Ali Şir Nevâyî'nin *Mecâlisü'n- Nefâyis* adlı eserinde zikredilen latifeler aktarılacak ve insan ilişkileri gösterilmeye çalışılacaktır.

Bilindiği üzere Ali Şir Nevâyî eserini yazarken Abdurrahman Câmî'nin Baharistan'ını ve Devletşah'ın şuara tezkiresini örnek almış, ancak taklit etmeyip Türk kültür tarihi açısından eşsiz değerinde bir eser ortaya koymuştur. Eserini sekiz bölüm olarak düzenleyen yazar, giriş kısmında nasıl bir yöntem

uyguladığına dair bilgi de vermiştir (Eraslan 2001: XXVI).

Ali Şir Nevâyî, orta asırlar doğu Türk edebiyatı için kurucu mesabesindedir. Çok değişik alanlarda ortaya koyduğu eserlerin sayısı otuz civarındadır. Doğu Türk edebiyatının bu güçlü isminin, Türk edebiyatı bütün olarak gözlemlendiğinde de son derece etkili olduğu anlaşılmaktadır. Henüz hayatta iken bütün Türk edebî çevrelerinde tanındığı anlaşılan büyük edibin eserleri, Anadolu Oğuz sahasında da hak ettiği değeri görmüştür. Bu etkiyi ortaya koyan önemli göstergelerden biri, Anadolu sahasında yazılan ilk şüara tezkiresinin, Nevâyî'nin eserini örnek alması ve onun gibi sekiz bölüm (Heşt Behişt- Sekiz Cennet) olarak düzenlenmesidir. Sehî Bey, eserinde Abdurrahman Câmî'nin Baharistan'ını, Devletşah'ın ve Nevâyî'nin tezkirelerini örnek aldığını zaten belirtmektedir (Kut 1998: 271). Sehi Bey'in eseri 1538'de yani Nevâyî'nin eserinden yaklaşık 45 yıl sonra yazılmıştır.

Mecâlisü'n-Nefâyis'in Batı Türklüğü tarafından çok sevildiğinin bir başka göstergesi de bu eserin tarihi tam bilinmemekle birlikte muhtemelen 16. ya da 17. yüzyılda Oğuz Türkçesine aktarılmış olmasıdır. Türkiye kütüphanelerinde pek çok yazması bulunan eserin Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüshalarından biri Oğuz Türkçesine aktarılmış bir nüshadır. Bu eser belki de lehçeler arası aktarmanın da ilk örneğidir (Türk 2010: 395). Nevâyî bu eserde 459 şair, yazar ve bilim adamı ile bazı devlet adamları hakkında bilgi verir. Bilindiği üzere eserin yedinci meclisi tamamıyla Emir Temir ve soyundan gelenlere, son meclis ise Nevâyî'nin yakın dostu Hüseyin Baykara'ya ayrılmıştır. Son meclis için bir Baykara incelemesi denilebilir. Süyuma Ganiyeva'ya göre eser, iki kere yazılmıştır, yani Nevâyî ölmeden eser, yeniden gözden geçirilip düzenlenmiştir (Ganiyeva 1961: 11). Ali Şir Nevâyî'ye olan ilginin bir diğer göstergesi de onun eserlerini okuyup anlayabilmek amacıyla yazılan sözlüklerdir.

Bu çalışmada, *Mecâlisü'n-Nefâyis*'te haklarında bilgi verilen şair ve yazarlarla ilgili bazı nükteler ve özel bilgiler değerlendirilmeye çalışıldı. Yazının hazırlanmasında hem Eraslan yayını, hem Ganiyeva yayını, hem yukarıda zikredilen Oğuz Türkçesi yazma, hem de doktora tezimizin esası olan İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindeki yazma dikkate alındı, ayrıca eserin tertip sırasına da uyuldu. Aşağıda görüleceği üzere eserden alınan bölümlerin aktarmaları da yapıldı ve daha önce yapılmış bazı aktarmalar üzerinde değerlendirmelerde de bulunuldu. Yapılan bu değerlendirmeler, eleştirme kastıyla değil, düşüncemizin farklı olduğunu belirtme amacıyla

yazıya eklendi. Yukarıda da değinildiği üzere bu yazının amacı, 15. yüzyılda Türkistan coğrafyasında yaşayan aydın çevrenin hayatından bazı kesitleri ilgilisine ulaştırmaktır. Bu bakışla eserde bize ilgi çekici gelen durumlar ve olaylar şunlar oldu:

Nevâyî'nin çok büyük saygı duyduğu Mîr Kasım Envar, Hafız Sa'd adlı müridini uygunsuz davranışlarından dolayı tekkesinden kovar ve bu olay Mecâlisün'n-Nefâyis'te şöyle anlatılır: *"Herat'ın kabadayı ve ayyaşları onun arkadaşlarıydı. Mir, uygunsuz davranışları olduğunu öğrenince onu dergâhtan kovdu, hüccresini yıkip toprağını dışarı taşımalarını emretti."* Dergâhtan kovulan Hafız Sa'd, ne kadar uğraştıysa da tekrar dergâha kabul edilmedi. Başka kaynaklarda da belirtildiğine göre Mir Kasım Envar, cerbezeli ve o devir için oldukça etkili bir kişiliktir. Müritlerinden birinin uygunsuz davranışlarda bulunmasından dolayı onu, yukarıda anlatıldığı üzere, tarikat çevreleri için çok ağır görülen bir ceza ile cezalandırmıştır.

"Mevlânâ Eşref, keçe külah üstüne sarık dolardı ve geçimsiz bir kişiydi." Anlaşılan Mevlânâ Eşref, alışılmışın dışında bir giyimle dolaşmaktadır ki belirtilme gereği duyulmuştur. Nevâyî eserinde zaman zaman şairlerin karakter özelliklerinden de bahsetmektedir. Mevlânâ Eşref'in özelliği olarak da geçimsizliği kaydedilmiştir.

"Mevlânâ Cünûnî, Hâce Hafız Şerbetî ile kavga etti ve onu hicvetti, güzel şiirleri unutulup bu hicvi halkın hatırında kaldı, ancak o hicvi yazmak uygun görülmedi." Anlaşılan Nevâyî, anılan hicvi, devrin ahlak anlayışına aykırı gördüğü için eserine kaydetmeyi uygun görmemiş, ancak iki şair arasındaki olayı kaydetmekten de kendini alamamıştır.

Mîr Şâhî, yarım kalan iki matlasının tamamlanmasını Hâce Evhad'a vasiyet eder ve matlalar tamamlanır. Buna benzer örneklere eserin başka yerlerinde de rastlanmaktadır ki bu, o devirde böyle bir geleneğin varlığını gösterir. Bir şair, yarım kalan bir eserin tamamlanması için sevdiği ya da saygı duyduğu bir başka şaire vasiyette bulunmakta ve bu vasiyet muhakkak yerine getirilmektedir.

Mevlânâ Hevâyî, *"...kendi şiirlerini kendisi yazıp cetvel içine alıp tezhip yaptığını ve hazır hâlde halka verdiğini söylerler. Kendisi inkar eder ve alay ve gülüşle geçiştirirdi."* Bu örnekte insana has duygulardan olan tanınma arzusu ve övünmenin insanı düşürebileceği gülünç durum belirtilmiştir. Demek ki reklam düşüncesi, her devirde bir biçimde insan üzerinde etkili olmakta ve zaman zaman da insanı gülünç duruma düşürmektedir. Bugünün anlayışında

gayet doğal karşılanacak olan bu durum, 15. yüzyıl için tuhaf bir durum olarak aktarılmaktadır.

Batı Türk edebiyatında meşhur olan

Bize Tâhir Efendi kelb demiş

İltifâtı bu sözde zâhirdir

Mâlikî mezhebim benim zîrâ

İtikâdımca kelb tâhirdir

dörtlüğünü andıran ve Seyyid Abdülhak'a ait olan aşağıdaki rubai, hayvan üzerinden insanı yermenin güzel bir örneğidir. Hucan vilayetinin kadısı, şehrin yöneticisine bir eşeği rüşvet vererek kadılık makamına gelmiştir ve sair bunu aşağıda Türkçesi de verilen bir Farsça rubai ile şöyle yermektedir:

Hemû geşt der-şehr şahsî zi-Hûcân

Ki kâzî şeved sadr razî nemî şüüd

Bidâdeş harî rişve vü geşt kâzî

Meger har nemî bûd kâzî nemî şüüd

(Hûcân'da biri kadı olmak için şehirde dolaşüyor, sadr razı olmuyordu; bir eşeği rüşvet verip kadı oldu; eğer eşek olmasaydı, kadı olmazdı.)

132

Nevâyî'nin çok saygı gösterdiği ve "öz zamânının melikü'l-keâmı irdi" dediği Lütfî de ölüm halinde söylediği ancak bitiremediği bir gazelin matlasını Molla Câmî'nin tamamlayıp kendi divanına yazmasını vasiyet etmiş ve vasiyeti de yerine getirilmiştir. Yukarıda belirtilen gelenek aynen burada da karşımıza çıkar. Ayrıca Nevâyî, Lütfî'nin kendisine de çok dualar ettiğini belirtme ihtiyacı duymuştur ki, bu da onun Lütfî'ye, Lütfî'nin de kendisine verdiği değerın göstergesi olarak düşünölmelidir. Dua konusunun Nevâyî tarafından başka vesilelerle de yer yer belirtildiğini görmekteyiz. Daha ziyade "Fatiha okumak" olarak belirtilip de aktarıcılar tarafından Türkiye Türkçesine aynen çevrilen ibare bizce daha genel bir anlamdadır ve "dua okumak" demektir. Bugün de Türkistan lehçelerinde bu anlamda "Fatiha" kelimesinin bozulmuş hâliyle "bata", dua etmek anlamıyla da "bata bermek" biçiminde kullanıldığı bilinmektedir. Bu ibaredeki "bata" her ne kadar "Fatiha" kelimesinin bozulmuş biçimi ise de ibare "Fatiha okumak" değil, dua etmek anlamında kullanılmaktadır.

Nevâyî, Çağatay şiirinin önemli isimlerinden Sekkâkî'yi çok beğenmemektedir ve bunu da açıkça belirtmekten geri durmaz. Nevâyî'nin kayıtlarından anlaşıldığına göre devrin iki büyük şairi Lütfî ile Sekkâkî

arasında bir rekabet vardır ve bu rekabette Nevâyî, Lütfî tarafında yer almıştır. Sekkâkî Semerkant'ta yaşamakta ve Semerkantlılar bu şairi sevmektedirler. Bu sevgi o kadar ileridir ki, Herat'ta yaşayan Lütfî'nin Sekkâkî'nin güzel şiirlerini çalıp kendine mal ettiğini söylemektedirler. Nevâyî bu durumu şöyle belirtir: *"....Semerkand ehli anga köp mu'tekiddürler, begayet tarifiñ kılurlar, amma fakîr Semerkand'da ırkende mu'arrifleridin her niçe tefahhus kıldım kim anıñ netayic-i tab'ıdın bir nime anlayın, ta'rif kılğanlarıça nime zahir bolmadı. Barçağın kalsalar, sözleri budur kim Mevlânâ Lutfi'ning barça yahşı ş'irleri anıñdur kim ogurlap öz atıga kılıpdur. Ol yirde bu nev' ohşaşı yok mezesiz mükabereler gâhî vâki bolur."* Bu cümleler Eraslan tarafından şöyle aktarılmıştır: *"Semerkand halkı ona pek inanır ve överlerdi. Fakir Semerkand'da olduğumda onu tanıyanlardan tabiatı hakkında biraz bilgi edineyim diye her ne kadar soruşturdumsa da, övdükleri kadar bir şey (bilgi) elde edemedim. Hepsi bir yana onun Mevlana Lütfî'nin bütün güzel şiirlerini kendisine malettiğini söylerler. O bölgede buna benzer tatsız söylentiler çok olur."* (Eraslan 2001: 385). Biz, bu aktarmanın bazı yerlerine katılmıyoruz ve bu metni şöyle aktarmanın daha uygun olacağını düşünüyoruz: *"Semerkantlılar ona çok inanırlar ve sürekli ondan söz ederler, ancak ben Semerkant'ta bulunduğum sırada onun eserlerinden bir şeyler anlayabilmek için kendisini iyi tanıyanlardan her ne kadar soruşturdusam da anlattıkları kadar bir şey hasıl olmadı. Bütün bunlar bir yana, Mevlânâ Lütfî'nin bütün güzel şiirlerinin Sekkâkî'ye ait olduğunu ve (Lütfî'nin o şiirleri) çalarak kendine mal ettiğini söylerler. Orada bu tür benzersiz, tatsız sözler zaman zaman söylenir."* Görüldüğü üzere Eraslan yayınına göre Semerkantlılar, şiirleri çalıp kendisine mal edenin Sekkâkî olduğuna inanmaktadır, bize göre ise tam tersi bir durum söz konusudur. Eraslan aktarması, metnin gelişine de uygun düşmemektedir. Sekkâkî'yi çok seven Semerkant halkının bu düşüncesi, onun Lütfî'nin şiirlerini kendisine mal ettiğini düşünmesiyle nasıl birleştirilebilecektir? *"Bazılarının beğenerek okuduğu bu matlayı ona isnat ederler."* diyen Nevâyî, anlaşıldığı kadarıyla, Sekkâkî'den hiç hoşlanmamakta, belki de ondan nefret etmektedir. Şairlerin şiirlerinden örnek verirken her zaman *"Bu matla anıñdur"* derken, burada matlanın Sekkâkî'ye isnat edildiğini söylemesi duygularının bir yansıması olarak gösterilebilir. Bu durum, Lütfî'yi anlatırken kullandığı üslup ile Sekkâkî'yi anlatırken kullandığı üslup karşılaştırıldığında açık olarak görülmektedir. Nevâyî, örnek beyitle ilgili görüş beyan etmeye lüzum görmeyecek kadar sevimsiz gördüğü kişiye bir şair olarak eserine almış, ancak duygularını da gizlememiştir.

Nevâyî, Abdurrahman Câmî'nin nasıl bir kişi olduğunu anlatırken onun yanında uzun yıllar bulunduğu ve çok yakınında olduğu hâlde nazımlarından

bir beyit bilmeyen, bilse de nazım hâlinde söyleyemeyen, nesirlerinden bir nükte anlamayan, anlasa da maksada uygun ifade edemeyen Hâce Mahmûd Tâ-yibâdî adlı birinden bahseder ve Câmî'nin yıllarca onun bu kusurlarına katlandığını ve bir kere olsun yüzüne vurmadığını belirtir. Burada mürit-mürşit ilişkisine dair izler görmekteyiz ki, Nevâyî, eserinde hemen her fırsatta şeyhi Molla Câmî'yi anmış ve ondan çok hürmetkâr bir dille bahsetmiştir. Tâ-yibâdî bahsinde de şeyhinin alçak gönüllülüğü ile mütevaziliğini belirterek saygısını bir kere daha gösterme gereği duymuştur.

Nevâyî, Bennâyî örneği ile kendi devrinde hoş karşılanmayan tavırları belirtme gereği duymuştur ki aynı bakış bugünün insanı için de geçerlidir. *"Mevlânâ Bennâyî; tuhaflığından, hayalperestliğinden ve kibirliliğinden dolayı halkın gönlünde yer etmedi. ...Ümit edilir ki nefsinin yener ve alçak gönüllü olur"*. Mevlânâ Hasan Şah bahsinde hayatın değişik bir yönü ile karşılaşırız. "... Hoş sohbet ve alaycı mizaçlı bir kişi olduğu için mizacına uygun şiirleri çoktur. O kıtalardan biri, iri cüsseli eşeğini tohum için para karşılığı halkın eşeğiyle çiftleştiren Muhammed Üdî hakkındadır ve tercümesi şöyledir: *"Mutahhar ismiyle müsemmadır, necise ne zaman temiz denilebilir? Eşeği eşeğe aşar, o para alır; öyleyse eşek ona... denilebilir."* Burada anlatılan durum, sıradan insanların günlük hayatlarında olağan karşılanacak bir olayın bir şairle ilgili olması hâlinde, diğer şairlerin tavrının nasıl olduğunu göstermekte ve güzel bir mizah örneği oluşturmaktadır.

134

Yazar, Mevlânâ Hurremî'yi çok ağır ifadelerle anmış ve kaydetmiştir. *"... Herat'ın eşrafındandır, ancak kendinde insanlıktan eser yoktur, belki kokusu da yoktur. İki kere hac ziyareti yaptı fakat gitmesinden önceki durumundan daha kötü olarak döndü"*. Nevâyî eserinde başka hiçbir kişi ile ilgili olarak bu kadar ağır sözler sarf etmemiştir. Bir insan hakkında bu kadar ağır sözler söyleyebilmek için ya bu kişinin gerçekten de insanlıkla ilgisinin olmaması, ya da bu sözlerin sahibinin o kişiye özel garazı olması gerekir. Her durumda Hurremî'nin iyi bir insan olmadığı, *hatta insanlığın kokusunun bile bulunmadığı*, ancak şairliği dolayısıyla adının kaydedildiği anlaşılmaktadır.

Nevâyî'nin aktardığı bazı durumlar o devirde şairler arasında aşırmanın çok sık yaşandığını gösteriyor. Yazar'a göre Mevlânâ Nergisî de intihalcî şairlerden biridir; *"...nerede küçük bir renk ve anlam inceliği görse kendine mal etmeyi âdet etmiştir. Mahlasını değiştirdiği gibi inşallah bu adetini de değiştirir"*.

Hâce Musa da Nevâyî'nin pek hoşlanmadığı şairlerden biridir ve onunla ilgili verdiği bilgi şöyledir: *"Kendisini şair sayar ve halk önünde şiirler okur. Onu*

tanıyanlar bilirler ki ortaya koydukları şiir değildir, para verip etrafındaki insanlara kendi adına şiir söyler.” Eraslan aktarmasında sürekli “yaratılış, huy” olarak aktarılan “tab” kelimesi, bize göre eserde farklı bir anlamla kullanılmaktadır. Kelimenin belirtilen anlamla aktarılması uygun düşmemekte ve kelime daha çok “şairlik yeteneği, ortaya konulan sanat eseri, kişinin şairlik kumaşı vb.” anlamları çağrıştırmaktadır. Eraslan “tab’ı nazm imes” tabirini, “tabiatı nazma uygun değil” biçiminde aktarmıştır ki bizce bu anlam metne hiç uygun düşmemektedir. Yine bu şairle ilgili olarak bir başka aktarma yanlışı da “yarmak birip bu tayifega öz atıga şi’r ayturur” ibaresinde görülmektedir. “Bazı kimselere para verip kendi şiirlerini okutmaktaydı” biçiminde aktarılan bu ibareyi de “Bu kişilere para verip kendi adına şiir söyler” olarak aktarmak daha doğru olacaktır. Burada Hâce Musa’nın para verdiği kişilere kendi şiirlerini okutması söz konusu değil, tabiri caizse onların şiirlerini parayla kendine mal etmesi söz konusudur ve bugün de sahtekârlık olarak kabul edilen 15. yüzyıla ait bir örnektir.

Bir kadı ile ilgili düşülen kayıt da yine ilgi çekicidir: *“Mevlânâ Riyâzî, Zâve’nin kadısı idi. Makamına uygun olmayan işler yaptığı için azledildi. Çok sıkıntı çekti. Tekrar görevine dönmeye çok uğraştı, ancak başaramadı.”*

Yazar, sevip saygı gösterdiği Mir Ser-bürehne ile ilgili şu bilgileri vermektedir: *“...Nice yıl oldu ki yüz bin yüz elli bin altın vakıf geliri elde edilip masrafına harcandı ve Allah ve kulları nazarında makbul olup hiç kimse herhangi bir şekilde ayıplayacak bir şey bulamadı. Kendi isteğiyle sadaret makamından ayrıldı. Her ne kadar reziller ve soysuzlar onu beğenmeyip hakkında ileri geri konuşsalar da onların sözlerinin bir değeri yoktur.”* Mir Ser-bürehne’nin düzgün ve dürüst bir adam olduğunu göstermek üzere kullanılan deliller, bugün de geçerli olan delillerdir.

İleri derecede satranç müptelası olan Mir Murtaz adlı kişiyle ilgili verilen bilgi şöyledir: *“Satranca o kadar düşkündür ki eline düşen kurtulamazdı. Bu yüzden insanlar ondan kaçarlardı. İki kişi eline düştüğünde biri ile oynayıp diğerinin eteğini sıkıca tutarak oturur, biri kurtulsa diğeri elinde kalmış.”*

Mevlânâ Hüseyin Vâiz ile ilgili bir kayıt, bu kişinin alınganlığına dairdir: *“... şehir ileri gelenlerinden biri Hâce Hâfız’ın ‘Vaizler halvette olduklarında mihrap ve minberde söyleyip yaptıkları şeylerden başka şeyler yaparlar.’ anlamındaki beytini yazıp minberin üstüne koymuş. Mevlânâ alıp okuyunca pek şaşırmış ve üzülmüş. Konu haricinde pek çok söz söyleyip vaaz vermemiş. Bilinmeyen hasım maksadına ulaşmış.”*

Mir Hüseyin Muammâyî ile ilgili olarak eserde yer alan bilgi, bu kişinin nezaketini gösterdiği gibi insan eğitiminin nasıl olması gerektiğine dair de fikir vermektedir. *“Mir’in yanında bir çocuğun eğitimi için ricada bulunulmuştu. Öğrenci, çocukluğundan dolayı okumada gayretsizlik göstermiş. Mir, bir kişiden öğrencinin babasına; oğlunu kırmadan öğüt vermesini söylemesini istemiş, ancak çocuğun kendisine incinmemesi için de bunun kendisinden kaynaklandığının bilinmemesini rica etmiş.”*

Saçlarının dökülmüş olmasını bir kusur olarak gören Hâce Sultan Muhammed ile ilgili olarak şu kayıt düşülmüştür: *“Saçları biraz seyrek olduğu için, önceleri çok tereddüt eder ve bozulurdu, ancak şimdi aldırılmazlığı o noktaya ulaştı ki artık mecliste başı açık oturur ve bir kıl ucu kadar gamlanmaz”.*

Nevâyî, tezkiresinde bir kadın şairden de bahseder ve bir beytini nakleder. Bî-dilî mahlasını kullanan bu şair, Şeyh-zâde Ensârî'nin annesidir.

Şeyh Abdullah adlı şairden bahsedilirken, şair hakkında bilgi verildikten sonra *“Dise bolur kim anij öyide zenâmerdî hoş-tab’durlar.”* cümlesi yer almaktadır ve bu cümle Eraslan yayınında *“Derler ki onun evinde kadın-erkek hayatı (evlilik hayatı) güzeldir.”* (Eraslan- 2001) biçiminde aktarılmıştır. Ancak bu cümlenin *“Onun evindeki kadın ve erkek herkes güzel söz (şîr) söyler dense yeridir.”* biçiminde aktarılması daha uygun olacaktır. Burada da düşüm, yukarıda üzerinde durulan **“tab”** kelimesindedir.

Nevâyî'nin ne kadar tok sözlü bir insan olduğunu Mevlânâ Abdurrezak'ı tanıtırken kullandığı cümle açıkça gösterir: *“İlim öğrenmeye istekli kişidir, ancak fazlaca böndür”.*

Nevâyî, Derviş Şühûdî'den bahsederken bu kişinin nasıl değiştiğini anlatır ve bir şaka ile de anlatımını süsler; *“Küçükliğinde edepsizce idi, şimdi dervişlik ve kurtuluş yoluna girmiş. Mir Ser-bürehne dedi ki öylesine keşf ve kerâmet sahibi oldu ki eğer bir kimsenin sakalını tutup yirmi iki bin dört yüz seksen beş tüy vardır dese bir kıl kadar bile hata olmazdı, meclis ehlinde biri her halde sizin yüzünüzdeki tüy sayısından sizi vakıf kılmışlar deyince halk gülüştü”.*

Mevlânâ Sadruddin hakkında yazılanlar bize serseri tabiatlı bir şairden haber verir: *“Babası bilgili, inançlı ve veli kişi imiş, ancak kendisi sipahiliğe hevesli ve gösteriş meraklısı kişidir. Devamlı Türkçe şîr söyleyip kuş uçurur, atlanıp beline davul kuşanır ve güzel atlara binmeye meyleder. Bütün bunlara rağmen şîri güzeldir”.*

Mevlânâ Bekâyî'nin ise tabiatının güzelliğinden iyi ahlakından bahsedilir; *“Güzel tabiatlı, iyi ahlaklı gençtir. Anasının rızasını almak için, taate gücü olmadığı*

ve zavallı olduğu hâlde hac seferine çıkıp anasını götürdü. Henüz ne durumda olduklarına dair haber gelmedi”.

Mevlânâ Sâyilî'nin yazı yazmaktaki sürati kaydedilmiştir; “...hızlı yazan bir katip kendi zamanında yoktur. Her gün beş yüz beyti kolaylıkla yazar”. Eraslan yayınında *seri'ü'l-kalem* ibaresi seri konuşan olarak aktarılmış, ancak tamlamadan, hem de sonraki cümleden “konuşan” değil de “yazan” anlamı açık olarak görülmektedir. Herhâlde burada “kalem” ile “kelam” sözleri karıştırıldı. Yine Sâyilî ile ilgili olarak Nevâyî'nin bir başka hükmü de “*Türk-veş ve sâde yigit körünür, ammâ körünge dik imes.*” biçimindedir ki bunu da “Gösterişsiz ve sade bir genç olarak görünür, ancak görüldüğü gibi değildir.” olarak aktarabiliriz.

Mecâlisü'n-Nefâis'te yukarıda belirtilenlere benzer başka olay ve durumlar da nakledilmiştir. Bu notlar, eserin yazıldığı dönemdeki insan ilişkilerine ve toplum hayatına dair bilgileri bugüne ve geleceğe aktarması bakımından önemlidir.

Kaynaklar

- Eraslan, Kemal (2001), *Ali Şir Nevayi Mecâlisü'n-Nefâis*, TDK Yay., Ankara (1. Cilt Giriş ve Metin, 2. Cilt Çeviri ve Notlar).
- Ganiyeva, Suyüma (1961), *Alişer Nevaiy Mecâlisü'n-Nefâis*, Üzbekistan SSR Fenler Akademiyası Neşriyatı, Taşkent.
- Kut, Günay (1998), *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* Heşt Bihişt mad., 17. cilt, İstanbul.
- Türk, Vahit (2010), Güz, “Lehçeler Arası İlişkiler ve Oğuz Türkçesinde Bir Nevâî Eseri”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 28. Sayı, Niğde.